

M. POIARES MADURO

FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2006. december 14.¹

1. Összeegyeztethető-e a közösségi joggal és az általa védett alapelvekkel az ügyvédek számára arra irányuló kötelezettséget előírni, hogy tájékoztassák a pénzmosás leküzdéséért felelős hatóságokat minden olyan tényről, amely pénzmosásra utalhat, amint azt a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 91/308/EGK tanácsi irányelvet módosító, 2001. december 4-i 2001/97/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 344., 76. o.) teszi? A jelen ügyben szereplő kérdésnek arra kell készítenie a Bíróságot, hogy az Európai Uniót alkotó jogállamok egyik alapértékével, az ügyvédi titoktartással² foglalkozzon. Noha ez az alapérték vitathatatlanak tűnik, a védelmét biztosítani hivattott jogi szabályozás azonban bizonytalan és ellentmondásos. Milyen alapon nyújtandó e védelem? Megengedhető-e az e védelemtől való eltérés, és milyen feltételekkel? Milyen szempontok alapján lehet elhatárolni a gyakorlatban, hogy mi tartozik a titoktartás körébe, és mi nem?

2. A Bíróság előtt nem először merülnek fel ezek a kérdések. Egyes nemzeti bíróságok az Unión belül és az Unión kívül is már foglalkoztak hasonló problémákkal³. A Bíróság továbbá támaszkodhat néhány korábbi ítéletére. Ítélezési gyakorlata során már tárgyalta az ügyvéd és ügyfele közötti levelezés bizalmas jellegének elvét⁴, és elismerte az ügyvédi foglalkozás, illetve annak gyakorlása szabályainak különleges jellegét⁵.

I – Az ügy háttere

3. Annak érdekében, hogy világos legyen, mi az ügy tétje, hasznosnak tartanám előzetesen

3 – Idézzük például a Supreme Court of British Columbia (Kanada) 2001. november 20-i határozatát. A Supreme Court of British Columbia, amelynek abban a kérdésben kellett állást foglalnia, mentesíthető-e a jogtanácsosok azon kötelezettség alól, hogy egyes gyanús műveleteket jelentsenek a kanadai pénzügyi műveleteket és nyilatkozatokat ellenőrző központnak, hasznosnak tartotta az elfogadás végző fázisában lévő 2001/97 irányelv rendelkezéseire utalni.

4 – A 155/79. sz., AM & S ügyben 1982. május 18-án hozott ítélet (EBHT 1982., 1575. o.). Lásd ebben a témában Vesterdorf, B. tanulmányát: „Legal Professional Privilege and the Privilege Against Self Incrimination in EC Law: Recent Developments and Currents Issues”, in Fordham International Law Journal, 2005., 1179. o.

5 – A C-309/99. sz., Wouters és társai ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-1577. o.)

1 – Eredeti nyelv: portugál.

2 – A szakmai titok védelmét kifejezetten nevesíti az Európai Unió alapjogi chartájának 41. cikke, amely szerint mindenkinek joga van arra, hogy arra, „hogy a személyére vonatkozó iratokba a bizalmas adatkezeléshez, illetőleg a szakmai és üzleti titokhoz fűződő jogos érdekek tiszteletben tartása mellett betekintszen”.

bemutatni a vitatott rendelkezés keletkezését, és alkalmazásának feltételeit.

A – A közösségi háttér

4. A „pénzmosás” kifejezés az Amerikai Egyesült Államokban kifejldött gyakorlatból ered, amelynek keretében szervezett bűnözői csoportok automata mosódákat és autómósó vállalkozásokat szereztek meg abból a célból, hogy többek között a szesztilalom idején alkoholcsempészetből származó bevételeiket a legális bevételek közé keverjék. Bár ez az eredet vitatott, a kifejezés jelentése csöppet sem kétséges. A pénzmosás olyan cselekmények összességét jelenti, amelyek célja, hogy legális eredetűnek tüntesse fel a bűncselekmény elkövetéséből származó dolgot.

5. A pénzmosás átfogó és az egész világra kiterjedő gazdasági kapcsolatok liberalizálásának előnyeit is kihasználó jelensége ellen elterjedtségének megfelelően nemzetközi együttműködés keretében kell küzdeni.⁶ Az

6 – Lásd ezzel kapcsolatban a pénzügyi rendszereknek a pénzmosás, valamint a terrorizmus finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló, 2005. október 26-i 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 309., 15. o.) ötödik preambulumbekzdését.

Európa Tanács 1980-ban ajánlást fogadott el a bűncselekményekből származó pénzeszszegek továbbítása és biztonságba helyezése elleni intézkedésekről.⁷ Bár mindössze figyelemfelhívó szövegről van szó, ez indította el a pénzmosás elleni nemzetközi küzdelmet. 1988. december 19-én Bécsben elfogadták az Egyesült Nemzetek kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni egyezményét⁸. Ez az egyezmény kimondja, hogy a pénzmosás büntetőjogi jogsértésnek minősül, és elkövetése esetére szankciókat helyez kilátásba. 1990-ben az Európa Tanács elfogadta a pénzmosásról, a bűncselekményekből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló egyezményt⁹. Az egyezmény a regionális együttműködést elmélyítve kibővíti a pénzmosás fogalmát, és szankciók elfogadására kötelezi az aláíró államokat. Az 1989. évi párizsi G 7 csúcstalálkozó kezdeményezése alapján ugyanekkor hozták létre a pénzmosás elleni Pénzügyi Akció Munkacsoportot (a továbbiakban: FATF), e súlyos problémával szembeni küzdelem stratégiájának kidolgozása és előmozdítása céljából. 1990 óta a FATF negyven ajánlást tett közzé, amelyek a nemzetközi szintű összehangolt küzdelem alapját adják.¹⁰

6. Az Európai Közösség ebben a már elég sűrű jogszabályi környezetben kezdi meg

7 – Az Európa Tanács 1980. június 27-én elfogadott (80) 10. sz. ajánlása a bűncselekményekből származó pénzeszszegek elszállítására és biztonságba helyezése elleni intézkedésekről.

8 – Az Egyesült Nemzetek keretében Bécsben, 1988. december 19-én létrejött egyezmény a kábítószeres és pszichotróp anyagok jogellenes kereskedelme ellen.

9 – Az Európa Tanácsnak a pénzmosásról, a bűncselekményekből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt egyezménye.

10 – FATF, *Negyven ajánlás*, 1990., felülvizsgálva 1996-ban és 2003-ban.

tevékenységét. Számára nemcsak e nemzetközi küzdelemben való részvételről volt szó, hanem az egységes európai piac védelméről is¹¹. Ennek érdekében elfogadta a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló, 1991. június 10-i 91/308/EGK tanácsi irányelvet (HL L 166., 77. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 153. o.), amelyben a közösségi jogalkotó megfogalmazza a Közösségen belül a pénzmosás tilalmának elvét, és a tagállamokat arra kötelezi, hogy a hitelintézetek és pénzügyi szervezetek számára a kétes műveletekkel kapcsolatos azonosítási, tájékoztató és megelőzési rendszert hozzanak létre.

7. A jelen ügyben szereplő rendelkezés a 91/308 irányelv módosításának eredménye. A 2001/97 irányelv ugyanis a közösségi jogalkotó azon szándékából indul ki, hogy a Bizottság megállapításainak, az Európai Parlament, valamint a tagállamok kívánságainak, illetve a 91/308 irányelv alkalmazása során az előző években összegyűlt tapasztalatok fényében aktualizálja az irányelvet, újabb területekre és tevékenységekre terjesztve ki annak hatályát. Ebből ered többek között a pénzmosás esetleges gyanúja esetén a pénz-

mosás leküzdéséért felelős hatóságok tájékoztatására irányuló, a 91/308 irányelv 6. cikkében előírt kötelezettség alkalmazási körének kibővítése bizonyos szakmai tevékenységek esetén a „közjegyzőkre és más független jogi szakmák képviselőire”.

8. Ez a bővítés, amely a jelen ügy közép-pontjában áll, különböző fórumokon végbe ment hosszas gondolkodás eredménye. 1996-ban a FATF, ajánlásait felülvizsgálva, azt kérte a tagállamoktól, hogy a pénzmosás elleni küzdelem érdekében tett intézkedések alkalmazási körét terjesszék ki a nem pénzügyi szakmák keretében végzett pénzügyi tevékenységekre. 2001-ben a FATF megismételte, „tekintettel arra, hogy a bűnözők egyre növekvő számban vesznek igénybe szakmai és egyéb közvetítőket annak érdekében, hogy tanácsot vagy másfajta segítséget kapjanak a források bűncselekményi eredetének tisztázására”, úgy véli, „a negyven Ajánlás alkalmazási körét ki kell terjesztetni oly módon, hogy az lefedje a nem pénzügyi szakmák és tevékenységek hét kategóriáját, köztük „az ügyvédeket és a közjegyzőket”¹².

9. Hasonló javaslatra már volt példa közösségi szinten. A 91/308 irányelv maga is így rendelkezik 12. cikkében: „A tagállamok biztosítják, hogy ezen irányelv rendelkezéseit teljes mértékben vagy részben kiterjesztik az 1. cikkben említett hitelintézeteken és pénzügyi szervezeteken kívül az olyan tevékenységeket folytató szakmákra és vállalkozástí-

11 – Lásd Saggio főtanácsnok indítványának (EBHT 2000., 1-7835. o.) 3. pontját, amely a Bíróság elnöke C-290/98. sz., Bizottság kontra Ausztria ügyben 2000. szeptember 29-én hozott végzésének alapjául szolgált.

12 – FATF, *Éves Jelentés 2000–2001.*, 2001. június 22., 17. és 19. oldal.

pusokra, amelyeknél különösen valószínű, hogy azokat pénzmosási célra használják fel.” Az említett irányelv 13. cikke szerint továbbá a Bizottság mellett létre kell hozni egy kapcsolattartó bizottságot, amelynek feladata „megvizsgálni, hogy valamely foglalkozást vagy vállalkozástípust bele kell-e foglalni a 12. cikk alkalmazási körébe, ha megállapítást nyert, hogy az említett foglalkozást vagy vállalkozástípust valamely tagállamban pénzmosásra használták fel.”

10. Az irányelv alkalmazásáról szóló első bizottsági jelentéseket követően az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa amellett foglalt állást, az irányelv 6. cikkében előírt tájékoztatási kötelezettség hatályát az olyan foglalkozású személyekre és szakmai kategóriákra is ki kell terjeszteni, amelyek nem a hitelintézetekkel kapcsolatosak¹³. 1999 márciusában a második bizottsági jelentésről szóló állásfoglalásában a Parlament kifejezetten arra kérte fel a Bizottságot, hogy nyújtson be jogalkotási javaslatot az irányelv ilyen tartalmú módosítására, oly módon, hogy az rendelje el „az irányelv alkalmazási körének kiterjesztését azokra a szakmákra, amelyek kapcsolatba kerülhetnek pénzmossással, vagy amelyeket pénzmosást végző személyek visszaélészerűen felhasználhatnak, mint az ingatlanügynökök,

műtárgykereskedők, becsüsök, kaszinók, pénzváltók, pénzzállítók, közjegyzők, könyvelők, ügyvédek, pénzügyi tanácsadók, könyvvizsgálók, abból a célból, hogy

- az irányelv rendelkezései összességükben vagy részben esetükben is alkalmazandók legyenek, és, ha szükséges,
- olyan új rendelkezéseket írjon elő számukra, amelyek figyelembe veszik e szakmák különleges helyzetét, és teljes mértékben tiszteletben tartják különösen az esetükben jellemző szakmai titoktartás kötelezettségét [...]”¹⁴.

11. A Bizottság 1999 júniusában ilyen körülmények között nyújtotta be az irányelvhez fűzött módosító javaslatát¹⁵. Ez arra kötelezi a tagállamokat, hogy biztosítsák az irányelv rendelkezéseinek alkalmazását „a közjegyzőkre és más független jogi szakmák képviselőire”, amikor egyes pénzügyi és kereskedelmi tevékenységek során „ügyfeleket képviselnek, vagy részükre segítséget nyújtanak”. A javaslat ugyanakkor korlátozott mértékű eltérési lehetőséget is tartalmaz: a tagállamok nem kötelesek előírni az irányelvben szereplő

13 – Lásd többek között a szervezett bűnözésre vonatkozó, 1997. április 28-i tanácsi akcióprogram (HL C 251., 1. o.) 26. e) pontját.

14 – A pénzmossással kapcsolatos irányelv alkalmazására vonatkozó, az Európai Parlamenthez és a Tanácshoz intézett második bizottsági jelentésről szóló határozat (HL C 175., 39–42. o.)

15 – A 91/308 irányelv módosításáról szóló, 1999. július 14-i európai parlamenti és tanácsi irányelvtervezet (COM(1999) 352 végleges).

tájékoztatási kötelezettséget a jogi szakmák képviselőivel szemben „olyan információkkal kapcsolatban, amelyeket az ügyfél azért közöl velük, mert azokra bírósági eljárás során történő képvisellete ellátásához szükségük van”. Ez az eltérés azonban „nem alkalmazható olyan esetekben, amikor alapos okkal feltehető, hogy pénzmosás elősegítése érdekében kérnek tanácsot”.

12. Ez a rendelkezés heves vitákat váltott ki. A végül elfogadott szövegváltozat ezeket a vitákat tükrözi vissza. A bizottsági javaslatra vonatkozó véleményében a Parlament teljesen kizárta, hogy a tájékoztatási kötelezettséget azon egyéni ügyvédek, ügyvédi irodák vagy valamely szabályozott jogi szakma képviselői esetében is el lehessen rendelni, akik nemcsak bírósági képviseletet látnak el, hanem jogi tanácsadással is foglalkoznak¹⁶. Ez a vélemény tehát két szempontból is túllépte a javaslatot: egyrészt a tagállamok számára nyitva álló eltérés megengedésének lehetőségét kötelezettséggé változtatta, másrészt az eltérés alkalmazási körét a bírósági képviseleten kívül kiterjesztette a jogi tanácsadásra is.

13. A Tanács által 2000 novemberében kidolgozott közös álláspont kompromisszumos megoldást tartalmazott.¹⁷ A vitatott rendelkezés javasolt szövege ettől kezdve a következő:

„A tagállamok nem kötelesek a 22. cikk (1) bekezdésében megállapított kötelezettségeket alkalmazni a közjegyzők, független jogi hivatások képviselői, könyvvizsgálók, külső könyvelők és adótanácsadók esetében olyan információk vonatkozásában, amelyeket azok valamely ügyfelüktől kapnak, vagy valamely ügyfelükről szereznek be az ügyfelük jogállásának rögzítésekor vagy az ügyfélnek a bírósági eljárásban vagy azzal kapcsolatban történő védelme vagy képviselete ellátása során, ideértve az eljárások indítására vagy azok elkerülésére vonatkozó tanácsadást, attól függetlenül, hogy az ilyen információ kézhezvételére vagy megszerzésére az ilyen eljárások előtt, alatt vagy után kerül sor”¹⁸.

14. Amennyiben az eltérés a tagállamoknak felkínált pusztá lehetőség marad, alkalmazási körének kiterjesztése aggályos. A Bizottság szerint ez az álláspont nemcsak hogy összeegyeztethető az emberi jogokról és az alapvető szabadságokról szóló európai egyez-

16 – Az Európai Parlament 2000. július 5-i véleménye (HL C 121, 133. o.).

17 – A Tanács által 2000. november 30-án elfogadott 5/2001/EK közös állásfoglalás a 91/308 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról szóló irányelvről (HL 2001. C 36., 24. o.).

18 – Ugyanott 28. o.

ménnyel (a továbbiakban: EJEE), hanem a Parlament által kidolgozott módosítások szellemének is megfelel¹⁹. A Parlamentnek azonban nem ez volt a véleménye. A Tanács közös álláspontjáról szóló állásfoglalásában, megismételve az eltérés alkalmazási körével kapcsolatos közös álláspont szóhasználatát, megismétli abbéli akaratát, hogy az eltérés megengedésének lehetőségét a tagállamok kötelezettségévé kell tenni²⁰.

15. A Bizottság ezzel kapcsolatban kétértelmű álláspontra helyezkedett.²¹ Egyrészt, „mivel biztosítani kell ezen irányelvnek az EJEE-vel való összeegyeztethetőségét”, elismeri, hogy „bizonyos szimpátiával viseltetett a Parlament azon kívánsága iránt, hogy ne lehessen megkövetelni a pénzmossás gyanújának bejelentését, ha a gyanú olyan információkon alapul, amelyek az ügyfél bírósági eljárásban történő képvisellete vagy jogi helyzetének értékelése során jutottak az ügyvéd vagy a közjegyző tudomására”. Más-

részt megállapítja: „nem fogadható el azonban e megfontolásoknak a nem jogi foglalkozásokra történő kiterjesztése”. A Parlament által javasolt módosítást ezért nem fogadták el.

16. Mivel a Tanács úgy döntött, hogy a Bizottság álláspontját fogadja el, egyeztető bizottságot hoztak létre. Az egyeztetés során a Parlament elmondta, hogy „mivel az Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én történt események gyökeresen megváltoztatták a kérdés megítélését, a pénzmossásról szóló irányelv ettől kezdve a terrorizmus elleni harc egyik lényeges elemének számít”²². Ebben az új összefüggésben kompromisszum alakult ki, amelyet a Parlament harmadik olvasatban, jelentős többséggel 2001. november 13-án, a Tanács pedig 2001. november 19-én jóváhagyott.

19 – Az Európai Parlament részére az EK-Szerződés 251. cikke (2) bekezdésének második albekezdése alapján adott bizottsági vélemény a 91/308 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról szóló irányelv elfogadása érdekében 2001. január 12-én kiadott tanácsi közös álláspontra vonatkozóan (SEC(2001) 12).

20 – A tanácsi közös álláspontról szóló, 2001. április 5-i európai parlamenti jogalkotási határozat (C 21 E [2002], 305. o., 22. sz. módosítás).

21 – Az EK-Szerződés 251. cikke (2) bekezdésének c) pontja alapján kiadott bizottsági vélemény a 91/308 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról szóló irányelv elfogadásával kapcsolatos, 2001. január 12-én kiadott tanácsi közös álláspontra vonatkozó parlamenti módosításokról [COM(2001) 330 végleges].

17. A kompromisszum a következőkben állt: a 2001/97 irányelvvel módosított 91/308 irányelv (a továbbiakban: irányelv) új 2a. és 6. cikke változatlan marad.

22 – A 91/308 európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról szóló, az egyeztető bizottság által jóváhagyott 2005. november 5-i irányelvtervezetre vonatkozó európai parlamenti jelentés [PE CONS 3654/2001 – C5-0496/2001 – 1999/0152(COD)].

18. Így a 2a. cikk a következőképpen rendelkezik:

iii. bank-, takaré- vagy értékpapír-számlák megnyitása vagy kezelése;

„A tagállamok biztosítják, hogy az ezen irányelvben megállapított kötelezettségeket alkalmazzák a következő intézményekre:

iv. társaságok létesítéséhez, működéséhez vagy vezetéséhez szükséges vagyoni hozzájárulások megszervezése;

[...]

5) közjegyzők és más független jogi szakértők, amennyiben:

v. vagyonkezelő társaságok, gazdasági társaságok vagy hasonló szervezetek létesítése, működése vagy vezetése;

a) ügyfelük számára az alábbiakra irányuló ügyletek megtervezésében vagy megkötésében való segédkezés útján vesznek részt:

b) vagy ügyfelük nevében és részére eljárva pénzügyi- vagy ingatlanügyletben vesznek részt.”

i. ingatlan vagy üzletrész adásvétele;

19. A 6. cikk így rendelkezik:

ii. az ügyfél pénzének, értékpapírjainak vagy más vagyoni eszközeinek kezelése;

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy ezen irányelv hatálya alá tartozó intézmények, szervezetek és személyek, illetve azok igazgatói és alkalmazottai teljes mértékben

együttműködjenek a pénzmosás leküzdéséért felelős hatóságokkal:

a) úgy, hogy saját kezdeményezésükre tájékoztatják az ilyen hatóságokat minden olyan tényről, amely pénzmosásra utalhat;

b) úgy, hogy az ilyen hatóságok kérelmére megadják az összes szükséges információt, az alkalmazandó jogszabályokban megállapított eljárásokkal összhangban.

(2) Az (1) bekezdésben említett információt azon tagállam pénzmosás leküzdéséért felelős hatóságához továbbítják, amelynek a területén az információt továbbító intézmény, szervezet vagy személy található. Az információt alapesetben az intézményeknél, szervezetnél és személyeknél a 11. cikk (1) bekezdésének a) pontjában foglalt eljárásoknak megfelelően kijelölt személy vagy személyek továbbítják.

(3) A 2a. cikk (5) bekezdésében említett közjegyzők és független jogi szakértők esetében a tagállamok az érintett szakma egy megfelelő önszabályozó testületét jelölhetik ki olyan hatóságként, amelyet az (1) bekezdés

a) pontjában említett tényekről tájékoztatni kell, és ilyen esetben a tagállamok állapítják meg az illető testület és a pénzmosás leküzdéséért felelős hatóságok közötti együttműködés megfelelő formáit.

A tagállamok nem kötelesek alkalmazni az (1) bekezdésben előírt kötelezettségeket közjegyzőkre, független jogi szakértőkre, könyvvizsgálókra, külső könyvszakértőkre és adótanácsadókra olyan információ tekintetében, amelyet egyik ügyfelüktől kaptak vagy róla szereztek, az ügyfél jogi helyzetének tisztázása vagy az illető ügyfél védelmének vagy képviselésének ellátása folyamán bírósági eljárásokban vagy azokkal kapcsolatosan, ideértve az eljárás kezdeményezésével vagy elkerülésével kapcsolatos tanácsadást is, függetlenül attól, hogy a kérdéses információt az ilyen eljárás előtt, alatt vagy után kapták vagy szereztek-e.”

20. Ezzel szemben az egyeztetés bizonyos módosításokat eredményezett a jogi szakmák esetében alkalmazandó rendszerre vonatkozó preambulumbekendések szövegében. A tizenhatodik preambulumbekendés kimondja azt az elvet, miszerint „a tagállamok meghatározása szerint a közjegyzők és a független jogi szakmák képviselői ezen irányelv rendelkezései alá tartoznak, ha pénzügyi vagy társasági ügyletekben vesznek részt, ideértve az adótanácsadást is, ahol a legnagyobb a kockázata annak, hogy ezen jogi

hivatások képviselőinek szolgáltatásaival visszaélnék a bűncselekményből származó jövedelem tisztára mosása céljából.” A következő preambulumbekzdés azonban így pontosít: „ha a törvényesen elismert és ellenőrzött, jogi tanácsot nyújtó szakmák független tagjai, például jogászok, az ügyfél jogi helyzetét tisztázzák, vagy az ügyfelet jogi eljárásban képviselik, akkor nem lenne helyénvaló, hogy ezen irányelv e jogi szakértőket ezen tevékenységek tekintetében arra kötelezze, hogy a pénzmosás gyanúját jelentsek. Mentességet kell nyújtani a bírósági eljárás előtt, folyamán és azt követően, vagy az ügyfél jogi helyzetének tisztázása folyamán szerzett információkra vonatkozó bejelentési kötelezettség alól. Ily módon a jogi tanácsadásra továbbra is vonatkozik a szakmai titoktartás kötelezettsége, kivéve ha a jogi tanácsadó pénzmosási tevékenységekben vesz részt, ha a jogi tanácsot pénzmosás céljára nyújtják, vagy ha a jogász tudja, hogy az ügyfél a jogi tanácsot pénzmosás érdekében kéri.”

21. Végül megjegyezzük, hogy a 91/308 irányelv helyébe nemrégiben a 2005/60 irányelv lépett. Ez az irányelv változatlan formában tartalmazza a jelen ügyben szereplő rendelkezéseket.²³

²³ – 2. cikk és 23. cikk (2) bekezdése.

B – A nemzeti háttér

22. A jelen ügy a Cour d'arbitrage-hoz (Belgium) párhuzamosan benyújtott két keresetből ered, az egyiket az Ordre des barreaux francophones et germanophone (a francia és német nyelvű ügyvédi irodák kamarája, a továbbiakban: OBFG) és az Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles (a Brüsszelben működő francia ügyvédek kamarája), a másikat az Ordre des barreaux flamands (flamand ügyvédi kamara) és az Ordre néerlandais des avocats de Bruxelles (a Brüsszelben működő holland nyelvű ügyvédek kamarája) terjesztette elő. E keresetek a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 1993. január 11-i törvényt, a hitelintézetek szabályozásáról és felügyeletéről szóló március 22-i törvényt, valamint a befektetési vállalkozások szabályozásáról és felügyeletéről, a pénzügyi közvetítőkről és befektetési tanácsadókról szóló 1995. április 6-i törvényt módosító, 2004. január 12-i törvény egyes rendelkezéseinek megsemmisítésére irányulnak. E keresetekhez beavatkozóként csatlakozott a Conseil des barreaux de l'Union européenne (az Európai Unió területén működő ügyvédi kamarák tanácsa, a továbbiakban: CCBE), az Ordre des avocats du barreau de Liège (liège-i ügyvédi kamara), és a Miniszterek Tanácsa.

23. A 2004. január 12-i törvény tárgya a 91/308 irányelvet módosító 2001/97 irányelvnek a belga nemzeti jogba történő átültetése. Így a törvény új 2b. cikket tartalmaz, amelynek szövege azonos az irányelv 2a. cikkének 5. pontjával. Továbbá, élve az irányelv 6. cikke (3) bekezdésének második albekezdésével biztosított lehetőséggel, a törvény az új 14a. cikk (3) bekezdésével egészíti ki a belga szabályozást, amely szerint „a 2a. cikkben felsorolt személyek nem kötelesek azon információkat továbbítani, amelyeket valamely ügyfelüktől kapnak, vagy

valamely ügyfelükről szereznek be az ügyfelük jogállásának rögzítésekor vagy az ügyfélnek a bírósági eljárásban vagy azzal kapcsolatban történő védelme vagy képviselése ellátása során, ideértve az eljárások indítására vagy azok elkerülésére vonatkozó tanácsadást, attól függetlenül, hogy az ilyen információ kézhezvételére vagy megszerzésére az ilyen eljárások előtt, alatt vagy után kerül sor.”

24. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésből kiderül, hogy a felperesek leginkább azt kifogásolják e törvénnyel kapcsolatban, hogy az az ügyvédekre is kiterjeszti az 1993. január 11-i törvényben előírt kötelezettségeket. A felperesek szerint ez a kiterjesztés sérti a szakmai titoktartás elvét és az ügyvédi függetlenséget, amelyeket mind a belga alkotmányban, mind az EJE-ben elismert jogok védelemben részesítenek. Ítéletében a Cour d'arbitrage kifejti: bár a szakmai titoktartás „a védelemhez való jog egyik alapvető eleme, szükség esetén, vagy ha valamely magasabb rendűnek ítélt értékkel kerül ellentétbe,” háttérbe szorulhat, feltéve hogy ez a mellőzés szigorúan arányos, és valamilyen kényszerítő ok indokolja.

25. Figyelembe kell venni azonban azt a tényt, hogy a vitatott rendelkezések a 2001/97 irányelvben előírt bővítés eredményeképpen jöttek létre. Ezért a belga jogszabályok alkotmányosságának megítélése olyan kérdésétől függ, amely a közösségi irányelv érvényességére vonatkozik. Ez a

kérdés, amelyet az EK 234. cikk harmadik bekezdése alapján terjesztettek a Bíróság elé, a következőképpen hangzik:

„Sérti-e az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 6. cikkében biztosított, tisztességes eljáráshoz való jogot és ezáltal az Európai Unióról szóló Szerződés 6. cikkének (2) bekezdését a pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló, 91/308/EGK tanácsi irányelvet módosító, 2001. december 4-i, 2001/97/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 1. cikkének (2) bekezdése, amennyiben az általa a 91/308/EGK irányelvbe illesztett új 2a. cikk 5. pontja az ügyvédi szakma kizárása nélkül azon irányelv hatálya alá vonja a független jogi szakmákat, amely irányelvnek lényegében az a célja, hogy a hatálya alá tartozó személyek és intézmények számára arra irányuló kötelezettséget írjon elő, hogy tájékoztassák a pénzmosás leküzdéséért felelős hatóságokat minden olyan tényről, amely pénzmosásra utalhat (a 91/308/EGK irányelvnek a 2001/97/EK irányelv 1. cikke (5) bekezdésével módosított 6. cikke)?”

II – Az érvényesség vizsgálatának terjedelme

26. Annak érdekében, hogy a közösségi jog szempontjából értékelni lehessen a vitatott rendelkezés érvényességét, először pontosan meg kell határozni azt a normát, amelynek

fényében e rendelkezést vizsgálni kell. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzésben a Cour d'arbitrage az EJEE tisztességes eljárás-hoz való jogra vonatkozó 6. cikkére hivatkozik, ebből következően pedig az EU 6. cikk (2) bekezdésére.

ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.

[...]

27. Emlékeztetek arra, hogy az EU 6. cikke így hangzik:

3. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy:

„(1) Az Unió a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása és a jogállamiság elvein alapul, amely alapelvek közösek a tagállamokban.

[...]

(2) Az Unió a közösségi jog általános elveiként tartja tiszteletben az alapvető jogokat, ahogyan azokat az [EJEE] biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiából erednek.”

c. személyesen vagy az általa választott védő segítségével védekezhessék, és ha nem állnak rendelkezésére eszközök védő díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet [...]

28. Az EJEE 6. cikkének szövege a következő:

„1. Mindenkinnek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és

29. A jogvitában részt vevő felek közül néhányan azonban a vizsgálat alapjául szolgáló normák körének kibővítését kérik. Szerintük egyrészt az EJEE 6. cikke – mint vizsgálati alap – túl szűk, és vizsgálni kellene a vitatott rendelkezéseknek többek között az ügyvédi függetlenség, a szakmai titoktartás, a jóhízeműség követelménye, a védelemhez

való jog (a védő kirendeléséhez való jog, illetve az önvádra kötelezés tilalma), valamint az arányosság elvével való összeegyeztethetőségét is. Másrészt, a CCBE az irányelv jogi alapja relevanciájának és érvényességének kérdését is felveti.

30. Az említett felek szerint az EK 234. cikkben szabályozott érvényességi vizsgálat természete lehetővé teszi ezt a kiterjesztést. Ezzel kapcsolatban a Bíróság ítélkezési gyakorlatára hivatkoznak, amely szerint „a Bíróságnak a Szerződés 177. cikke [EK 234. cikk] értelmében a közösségi intézmények által hozott jogi aktusok érvényességéről való döntésre vonatkozó hatásköre nem ismer semmiféle korlátozást azon jogalapok tekintetében, amelyek alapján e jogi aktusok érvényességét vitatni lehetne.”²⁴.

31. Ez a megállapítás vitathatatlan. Nem azt jelenti azonban, mint amit e felek tulajdonítanak neki. E kijelentésével a Bíróság nem azt állítja, hogy lényegesen módosíthatja az előterjesztő bíróság által az érvényességgel kapcsolatban feltett kérdés tartalmát. Mindössze azt kívánja hangsúlyozni, hogy ennek keretében a vizsgálatot kiterjesztheti azon jogalapok összességére, amelyek az EK 230. cikkben szabályozott érvényességi vizsgálat kereteit meghatározzák. Ezért az marad az elv, hogy valamely közösségi jogi

szöveg érvényességének vizsgálata „az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések keretei között kell, hogy maradjon”²⁵.

32. Kétségtelen, hogy az így meghatározott korlát bizonyos rugalmasságot biztosíthat a Bíróság számára. Az alapeljárásban részt vevő felek észrevételei vagy az előzetes döntéshozatalra utaló végzés indokai alapján a Bíróság bármikor pontosíthatja az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés tartalmát.²⁶ Szintén el kell ismerni egyes alapvető hibák hivataltól történő vizsgálatának lehetőségét a feltett kérdés keretein túl is.²⁷

33. A jelen ügyben azonban nem látom ésszerűnek azt kérni, hogy a Bíróság éljen e rugalmassággal. A hivatkozott jogalapok közül kettő esetében egyértelmű a helyzet. Ami az irányelv jogalapjának vitatását illeti, egyértelmű, hogy ez túl van a feltett kérdés terjedelmén és tartalmán. Az ugyanis kizárólag az irányelv egyes rendelkezéseinek a közösségi jogrend alapelveivel való összeegyeztethetőségére vonatkozik, nem pedig arra a hatáskörré, amellyel a közösség az irányelv elfogadásakor rendelkezett. Az arányosság elve pedig a közösségi jogrendben elismert alapvető jogok megvalósulásának és

24 – Lásd többek között a C-162/96. sz. Racke-ügyben 1998. június 16-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-3655. o.) 26. pontját.

25 – Az 50/82–58/82. sz., Dorca Marine és társai egyesített ügyekben 1982. október 28-án hozott ítélet (EBHT 1982., 3949. o.) 13. pontja.

26 – A 41/72. sz. Getreide Import ügyben 1973. január 10-én hozott ítélet (EBHT 1972., 1. o.) 2. pontja, valamint a 103/77. és 145/77. sz. Royal Scholten-Honig egyesített ügyekben 1978. október 25-én hozott ítélet (EBHT 1978., 2037. o.) 16. és 17. pontja.

27 – A 73/63 és 74/63. sz. Internationale Crediet en Handelsvereniging egyesített ügyekben 1964. február 18-án hozott ítélet (EBHT 1964., 3. o.) 28. pontja.

ellenőrzésének egy elemét jelenti. Mint ilyet, mindenképpen figyelembe kell venni e jogok alkalmazásával kapcsolatban. Ezért a kérdést előterjesztő bíróság által kért vizsgálatot ilyen vonatkozásban nem kell kiterjeszteni.

34. A beavatkozók által hivatkozott többi elvvel kapcsolatban más a helyzet. Bár nem irrelevánsak a feltett kérdés szempontjából, egyszerűen gazdaságossági szempontból nem tűnik szükségesnek külön elemzést szentelni nekik. Ezen elvek mindegyikét ugyanis magában foglalja az ügyvédi titoktartás elve. A vitatott irányelvben előírt tájékoztatási kötelezettség ez utóbbit veszélyezteti a legközvetlenebbül. Az előterjesztő bíróság kérdése e tájékoztatási kötelezettségnek az ügyvédi titoktartás követelményeivel való összeegyeztethetőségére irányul.

35. Megfelelő módszernek tűnik számomra először annak feltárása, hogy ezek a követelmények általános elvek, vagy a közösségi jogrend által védelemben részesített alapvető jogok formáját öltik-e. Ha igen, feltételezhetjük, hogy az EU 6. cikk (2) bekezdése alapján megfelelően megválaszolhatók a jogvitában részt vevő felek által megfogalmazott aggodalmak.

III – Az ügyvédi titok védelmének alapjai

36. Egyes beavatkozók szerint haszontalan volna az ügyvédi titok egyetlen konkrét jogforrását keresni. Az ugyanis „axiómának” tekintendő²⁸. „Minden demokráciában” és minden korszakban megtalálhatók a nyomai: a Bibliában, az ókori és a későbbi századok történelmi írásos anyagaiban. Így tekintve az ügyvédi titoktartás azért érdemel elismerést a közösségi jogrendben, mert az európai társadalom alapjaiban gyökerezik.

37. Érdemes továbbá azokra a szabályokra hivatkozni, amelyeket az egyes tagállamokban az ügyvédek szakmai szervezetei fogalmaztak meg A titok az ügyvédi szakmához szorosan hozzátartozik. Szerepel minden szakmai etikai kódexben, a CCBE által elfogadott, európai szakmai etikai kódex²⁹ mintájára, amely a szakmai titoktartásról szóló 2. cikkének (3) bekezdésében kimondja, hogy „az ügyvéd hivatásának velejárója, hogy ügyfele titkainak letéteményese, és bizalmas közlések címzettje. A

28 – Az Ordre des barreaux francophones et germanophone és az Ordre français des avocats du barreau de Bruxelles által benyújtott írásbeli észrevételek, 22. oldal.

29 – E kódexet 1988. október 28-án fogadták el, és utoljára 2006. május 19-én módosították.

titoktartás biztosítása nélkül nem lehet szó bizalomról. A titoktartás ezért az ügyvéd alapvető és elsődleges joga és kötelessége.” A szakmai titoktartás szabálya ilyen szempontból a szakmai etika körébe tartozó titoktartási kötelezettségnek tekintendő.

38. A közösségi védelem követelményének fenntartása érdekében a Bíróság ítélkezési gyakorlata sem társadalmi axiómával, sem pedig szakmai szabállyal nem elégedhet meg. A „van” és a „kell” két különböző dolog. Kétségtelen, hogy a Bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül egy ilyen alapvető, általánosan elismert elv létezését. Abból azonban, hogy valamely szabály bizonyos társadalmi vagy magánközegben ilyen kiemelkedő fontossággal bír, nem következik, hogy közösségi jogi alapelvvé kell válnia. Továbbra is kutatni kell, hogy létezik-e olyan független forrás e körben, amely biztosítja e szabály védelmét.

39. Ezért megengedhető e területen azt keresni, hogy létezik-e a tagállamokban egy közös alkotmányos hagyomány. Amint a Bíróság fent hivatkozott AM & S ítéletében rámutatott, „minthogy a közösségi jog nemcsak a tagállamok gazdasági, hanem jogi átjárhatóságából is származik, figyelembe kell vennie azokat az elveket és fogalmakat, amelyek ezen államok jogában közösek.”³⁰ Az Unió tagállamaira vonatkozó jog-össze-

hasonlító tanulmány jól mutatja, hogy az ügyvédi titoktartás a legtöbb tagállamban alapelvi rangon közrendi szabály szintjén foglal helyet.³¹ Ugyanebből a tanulmányból azonban az is kiderül, hogy a szakmai titok védelmének hatálya és alkalmazásának gyakorlati szabályai jogrendszerenként igen különbözőek. Ezért, ha az ügyvédi titoktartás fogalmának értelmezésekor figyelembe kell venni a különböző nemzeti szabályozásokat és ítélkezési gyakorlatokat, a tagállami jogrendszerekben ezen elv alkalmazását érintő eltéréseket és változatokat figyelembe véve úgy tűnik számomra, hogy inkább valamilyen más védelmi forráshoz kell fordulni.

40. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EJEE által szentesített alapvető jogok a közösségi jog „általános elvei közé tartoznak”, és elválaszthatatlan részét képezik a Bíróság által védelemben részesített alapelveknek.³² Ebből azonban nem következik szükségképpen, hogy az alapvető jogok közösségi jogi védelmének hatálya egybeesik az EJEE által biztosított védelem hatályával. Másrészt viszont nem engedhetők meg olyan intézkedések a Közösségen belül, amelyek összeegyeztethetetlenek ez utóbbi által elismert emberi jogok tiszteletben tartásával.³³

31 – E tekintetben lásd Léger főtanácsnok fent hivatkozott Wouters és társai ügyre vonatkozó indítványának 182. pontját.

32 – Lásd többek között a C-112/00. sz. Schmidberger-ügyben 2003. június 12-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-5659. o.) 71. pontját.

33 – A fent hivatkozott Schmidberger-ítélet 73. pontja.

30 – A fent hivatkozott AM & S ügyben hozott ítélet 18. pontja.

41. Bár az EJEE nem hivatkozik kifejezetten az ügyvédi titoktartásra, tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek képesek biztosítani annak védelmét. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata e tekintetben kétfajta megközelítési módot kínál. Egyrészt, tekintettel azokra a keretekre, amelyek között ki kell fejtenie a hatását, az ügyvédi titoktartás, amint a kérdést előterjesztő bíróság rámutat, a tisztességes eljárás-hoz való joghoz kapcsolódik. A Niemietz kontra Németország ítéletben az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy az ügyvédi titoktartásba történő beavatkozás „kihatással lehet a megfelelő bírósági jogvédelemre, és ebből eredően a 6. cikk által biztosított jogokra”³⁴. A titoktartás a bizalom feltétele, amely segíti a bizalmas információk közlését, és a valóság feltérnyezéséhez és igazságosságához vezet. Másrészt viszont, mivel célja a védelem, a magánélet tiszteletben tartásához való jog lényeges összetevőjét képezi.³⁵ A Foxley kontra Egyesült Királyság ügyben hozott ítéletben az Európai Bíróság e tekintetben kiemeli, hogy EJEE 8. cikke szempontjából az ügyvéd és ügyfele közti viszonyban milyen fontos szerepet játszik a bizalom és a szakmai titoktartás elve³⁶. A titoktartás megvédi a polgárokat azoktól a tapintatlan közlésektől, amelyek méltóságukat és jó hírnevüket sérthetik.

42. A Bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül ezt az ítélkezési gyakorlatot. Már alkalma

34 – Az Emberi Jogok Európai Bírósága Niemietz kontra Németország ügyben 1992. december 16-án hozott ítéletének 37. pontja.

35 – Az orvosi titoktartás vonatkozásában lásd értelemszerűen a C-62/90. sz., Bizottság kontra Németország ügyben 1992. április 8-án hozott ítélet (EBHT 1992., I-2575. o.,) 23. pontját.

36 – Az Emberi Jogok Európai Bírósága Foxley kontra Egyesült Királyság ügyben 2000. szeptember 29-én hozott ítéletének 44. pontja, úgyszintén a Kopp kontra Svájc ügyben 1998. március 25-én hozott ítélete.

volt hangsúlyozni, hogy az alapvető jogok értelmezése során figyelembe kell vennie az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatát³⁷. Ennek következtében az ügyvédi titoktartás kettős alapjának a közösségi jogrendben a tisztességes eljárás-hoz való jogot és a magánélet tiszteletben tartásához való jogot kell tekinteni.

43. Elméletileg nem mindegy, hogy e két jogalap közül melyikre esik a választás. A szakmai titok védelmét e jogok egyikéből vagy másikából levezetve ugyanis változhat e védelem terjedelme. Ha a titoktartás alapja a tisztességes eljárás-hoz való jog, akkor annak terjedelme hallgatolagos módon a peres vagy peren kívüli jogviták területére korlátozódik. A Bíróság a fent hivatkozott AM & S ítéletben ebből indult ki. Ennek a választásnak a következménye az lett, hogy adott körülmények között védelemben részesíteni kizárólag „a [...] védelemhez fűződő jog [...] keretében, illetve ilyen célból történő levélváltást”³⁸ kellett. A magánélet védelméhez való jog választása ellenben kezdettől fogva magában foglalja a védelem kiterjesztését az ügyfél által a szakma képviselőivel közölt minden bizalmas információra, bármilyen keretek között is alakulnak ezek a kapcsolatok.

44. A vizsgálatnak ebben a szakaszában azonban ez a választás számomra nem tűnik

37 – A C-301/04. P sz., Bizottság kontra SGL Carbon ügyben 2006. június 29-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-5915. o.) 43. pontja.

38 – A fent hivatkozott AM & S ügyben hozott ítélet 21. pontja.

relevánsnak. Ellenkezőleg, ha ebből a kettős alaptól indulunk ki, az azzal az előnnyel jár, hogy a beavatkozók minden kétségét lefedi. Az ügyvédi titok védelme kettős természetű alapelv, egyrészt eljárásjogi, amely a tisztességes eljárás elvéből ered, másrészt anyagi jogi, amelynek alapja a magánélet tiszteletben tartásához való jog. Eljárásjogi oldalához könnyen kapcsolhatók a védelmi jogok, az ügyvédi segítséghez való jog és az önvédra kötelezés tilalma³⁹. Anyagi jog oldalának az a követelmény felel meg, hogy „valamennyi jogalanynak legyen lehetősége ügyvédjével teljesen szabadon konzultálni, akinek magából a hivatásából is adódik, hogy mindenkit, akinek szüksége van rá, *független* jogi tanácsot kell ellátnia”⁴⁰, illetve ebből fakadóan az ügyvéd kötelessége az ügyfelével szembeni lojalitásra. A titoktartás elve az ügyvédi hivatás különleges természetéből ered.

45. Ha a vitatott közösségi jogi rendelkezés által előírt tájékoztatási kötelezettség megkérdőjelezi az ügyvédi titoktartás elvét, a védelemhez való jogot vagy a vallomástétel megtagadásának jogát, ez mindenekelőtt abból adódik, hogy ezekre kiterjed az ügyvédi titoktartás elve. A jelen ügyben tehát az a kérdés, hogy a vitatott irányelv által az Európai Unióban működő ügyvédek számára előírt tájékoztatási kötelezettség

sérti-e ezt az elvet, amelyet a közösségi jogrendben érvényesülő alapelvek önmagában védelemben részesítenek.

46. Ha e vizsgálat végén el kell is ismerni, hogy az ügyvédi titok védelme közösségi jogi alapelv, ebből azonban nem lehet azt a következtetést levonni, hogy az az ügyvédi hivatás számára biztosított abszolút kiváltságnak tekintendő.

IV – Az ügyvédi titok védelmének határai

47. Az ügyvéd és ügyfele közötti kommunikáció bizalmas jellegével kapcsolatban Warner főtanácsnok az AM & S ügyben már rámutatott arra, hogy „olyan jogról van szó, amely minden civilizált ország jogrendszerében általánosan elismert, amely nehezen vonható kétségbe, nem olyan mértékben védett azonban, hogy a Közösségen belül a Tanács soha ne alkothatna az alól kivételt megállapító vagy azt módosító szabályozást”⁴¹. Kétségtelenül ugyanez vonatkozik a szakmai titoktartás védelmére, amint azt egyébként a Közösség valamennyi tagállama releváns szabályozásának vizsgálata is tanúsítja. Nem zárható ki, hogy a szakmai titoktartás követelménye bizonyos konkrét

39 – Lásd az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkét, amely kodifikálja a Bíróság ítélkezési gyakorlatát a bíróság elé jutáshoz való joggal kapcsolatban; valamint a 374/87. sz., Orkem kontra Bizottság ügyben 1989. október 18-án hozott ítélet (EBHT 1989., 3283. o.) 35. pontját.

40 – A fent hivatkozott AM & S ügyben hozott ítélet 18. pontja (kiemelés tőlem).

41 – Warner főtanácsnok fent hivatkozott AM & S ítélet alapjául szolgáló ügyre vonatkozó indítványának 1637. pontja.

körülmények között háttérbe szorul valamely közérdeken alapuló kényszerítő okhoz képest. Következésképpen a jelen ügyben kifogásolt rendelkezés nem tekinthető érvénytelennek pusztán amiatt, mert bizonyos mértékben korlátozza az ügyvédi titoktartást. Még hátra van annak a vizsgálata, hogy az így megjelenő korlátozások megfelelnek-e a közösségi jogban az ügyvédi titoktartás alapját képező jogok korlátozására vonatkozó követelményeknek. Mivel e korlátozások a közösségi jogrend által védett jogok érvényesülését vonják kétségbe, szigorúan körülhatároltnak és igazoltnak kell lenniük.

következik, hogy noha a Charta önmagában nem elegendő jogalap ahhoz, hogy a jogalanyokat személy szerint megillető jogokat keletkeztessen, amelyekre azok közvetlenül hivatkozhatnak, értelmezési szempontként mégsem marad hatástalan az EU 6. cikk (2) bekezdésében foglalt jogok védelmében tett intézkedések tekintetében. E vonatkozásban a Chartának kettős rendeltetése lehet. Először, megerősítheti egy olyan jog fennállásának véelmét, amelynek létezését a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak vagy az EJEE rendelkezéseinek kell megerősíteniük. Másodszor, ha valamely jog a közösségi jogrend által védett alapvető jognak tekintendő, a Charta különösen hasznos eszközt jelent e jog tartalmának, alkalmazási körének és hatályának meghatározásához. Emlékeztetünk rá egyébként, hogy az európai szintű hosszú tanácskozási folyamat eredményeként létrejött Charta rendelkezései túlnyomórészt a Bíróság ítélkezési gyakorlatának kodifikálását jelentik.

48. A felperesek által kifogásolt korlátozások megalapozottságának vizsgálatára az Európai Unió Alapjogi Chartája által biztosított vizsgálati keretet javaslom. Amint a Bíróságnak már alkalmá volt megerősíteni, hogy, „bár az Alapjogi Charta jogilag nem kötelező erejű okmány”, fő célja, „amint az preambulumból kitűnik, „azoknak a jogoknak a megerősítése, amelyek különösen a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból és nemzetközi kötelezettségeiből, az Európai Unióról szóló szerződésből és a közösségi szerződésekből, az [EJEE-]ből, az Unió és az Európa Tanács által elfogadott szociális chartákból, valamint a [...] Bíróság[á]nak és az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatából következnek”⁴². Ebből az idézetből az

49. Ilyen körülmények között a Bíróságnak egyrészt azt kell vizsgálnia, hogy az irányelv vitatott rendelkezésével bevezetett korlátozások nem csökkentik-e olyan módon vagy olyan mértékben az ügyvédi titok védelmét, hogy annak lényeges tartalma sérül, másrészt pedig, hogy e korlátozások az Unió által

42 – A C-540/03. sz., Parlament kontra Tanács ügyben 2006. június 27-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-5915. o.) 38. pontja.

elfogadott közérdekű cél megvalósulását szolgálják, és azzal arányosak-e⁴³.

A – Sérti-e a vitatott rendelkezés az ügyvédi titoktartás lényeges tartalmát?

50. Valamely alapvető jog lényeges tartalmának védelme vagy olyan védelem biztosítását jelenti e jog számára, amely a többi alapvető jog lényeges tartalmával leginkább összeegyeztethető, vagy pedig azoknak a körülményeknek és feltételeknek a meghatározását, amelyek között e jogot fokozott védelemben kell részesíteni.

51. A jelen ügy minden nehézsége azoknak a körülményeknek és feltételeknek a meghatározásában rejlik, amelyek esetén az ügyvédi titoktartás nem korlátozható. Ez az a pont egyébként, ahol a felek álláspontja a leginkább eltérő.

52. Egyik oldalon a Bizottság úgy véli, hogy az ügyvédi titoktartás lényeges tartalma

kizárólag a „peres ügyek” területén található. Annak megengedéséhez, hogy a titok védelemben részesüljön, bizonyítani kell, hogy valamilyen módon kapcsolódik az eljáráshoz. Így a titok csak a per, vagy legalább valamely bírósági vagy bírósági természetű eljárás keretében részesíthető védelemben. A Bizottság szerint egyébként így kell értelmezni a Bíróság fent hivatkozott AM & S ügyben hozott ítéletét is, vagyis hogy szükséges valamilyen peres eljárással való összefüggés. Ennek alapján szerinte nem kifogásolható az ügyvédi titok védelmét a peres ügyek területére korlátozó irányelv.

53. Az ellenkező oldalon állnak az ügyvédi kamarákat képviselő felek, akik szerint a titoktartásra vonatkozó szabály elválaszthatatlan az ügyvédi hivatástól, és annak különleges helyzetet és méltóságot biztosít. Minden esetben az ügyvédnek magának kell eldöntenie, hogy ez milyen feltételekkel korlátozható. Az ügyvédi titoktartás hatályának csak az egyik ügyvédi tevékenységre történő leszűkítése az alapelvekkel ellentétes, és egyidejűleg a gyakorlatban megvalósíthatatlan lenne, mivel az említett tevékenységek egyrészt összetettek, másrészt nem különíthetők el. Ennek alapján egyértelmű, hogy a bizonyos ügyvédi tevékenységek esetén a titok felfedését megkövetelő irányelv sérti az alapvető jogokat.

54. E két kibékíthetetlenül ellentétes értelmezésnek azonban van egy közös pontja, ahonnan ki kell indulni. Abban ugyanis

43 – Az Európai Unió alapjogi chartája 52. cikkének (1) bekezdése szerint: „A jelen Chartában elismert jogok és szabadságjogok gyakorlásának bármiféle korlátozását csak törvény rendelheti el, amelynek tiszteletben kell tartania e jogok és szabadságjogok lényegét. Az arányosság elvének értelmében korlátozásokra csak abban az esetben kerülhet sor, ha azokra szükség van, és kifejezetten az Unió által elfogadott általános érdekeket és mások jogainak és szabadságjogainak védelmét célozzák.”

minden fél egyetért, hogy az ügyvédi titoktartás lényege abban a bizalmi viszonyban keresendő, amelynek az ügyvéd és ügyfele között meg kell lennie⁴⁴. E viszony megőrzésének kettős gyakorlati haszna van. Mindenekelőtt hasznos az ügyfél számára, aki a titok hordozója, és aki ily módon biztos lehet benne, hogy titkát egy bizalmas harmadik személyre, az ügyvédjére bízza. Ezen kívül hasznos az egész társadalom számára is, mivel azért, hogy elősegíti a jogismeretet és a védelemhez való jog gyakorlását, hozzájárul a megfelelő bírósági jogvédelemhez és az igazság kiderüléséhez. Ez a kapcsolat azonban sérülékeny. Lényeges, hogy védett keretben fejlődhessen. A jelen ügyben e keretnek a határait kell körültekintően megállapítani. Nem lehet túl szűk, mivel az tönkretenné az ügyvéd és ügyfele közötti valódi bizalmi viszony kialakulásának feltételeit. Túl tágan sem lehet azonban meghatározni, mert akkor az ügyvédi hivatás egyszerű velejárójává válna. A szakmai titok ugyanis nem lehet az ügyvéd tulajdona. Inkább értéknek és kötelezettségnek kell tekinteni. Lord Denning szavaival élve, a titok által biztosított kiváltság „nem az ügyvéd, hanem az ügyfél kiváltsága”⁴⁵. Ennek a kiváltságnak csak akkor van értelme, ha az igazságszolgáltatás és jogérvényesülés érdekeit szolgálja. Az ügyvéd kizárólag mint az igazságszolgáltatás egyik szereplője részesül benne.

55. Ez egyébként az ügynek az a pontja, amely nem vitatott. Minden fél egyetért

abban, hogy az ügyfél védelmének és képviselőjének ellátása során a szakmai titoktartást fokozott védelemben kell részesíteni. Ennek keretében ugyanis, amint arra Léger főtanácsnok is rámutatott a Wouters és társai ügyre vonatkozó indítványában, „az ügyvédek a jogalanyok és a bíróságok közti közvetítőként meghatározó szerepet töltenek be az igazságszolgáltatás működésében”⁴⁶. Ezért nem véletlenül tekintette őket a Bíróság „kisegítő” és az „igazságszolgáltatást segítő személyeknek”⁴⁷.

56. A vita tehát arra a kérdésre összpontosul, hogy ezt a védelmet ki kell-e terjeszteni azon szigorú kereteken túlra is, amit képviselő és a védelem szükségessé tesz, illetve milyen mértékben kell kiterjeszteni. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a különböző tagállamok által teremtett jogszabályi helyzetek ellentmondások.

57. A vitatott irányelv első ránézésre egy köztes álláspontot látszik képviselni. A Bizottság által előterjesztett irányelvtervezet vizsgálata során a Parlament kifejezetten ki akarta terjeszteni az eljárási lehetőségét a jogi tanácsadásra is. Amint a Bizottság emlékeztetett rá, ezt a javaslatot elutasították. Az elfogadott irányelv 6. cikke (3) bekezdése második bekezdésében mindössze azt írja elő, hogy az ügyvédek a tájékoztatási kötelezettség alól nemcsak „az ügyfélnek a bírósági

44 – Léger főtanácsnok fent hivatkozott Wouters és társai ítélet alapjául szolgáló ügyre vonatkozó indítványának 182. pontja.

45 – Lord Denning, *The Due Process of Law*, Butterworths, London, 1980. 29. o.

46 – A főtanácsnoki indítvány 174. pontja.

47 – A 33/74. sz. Van Binsbergen-ügyben 1974. december 3-án hozott ítélet (EBHT 1974., 1299. o.) 14. pontja, és a fent hivatkozott AM & S ügyben hozott ítélet 24. pontja.

eljárásban vagy azzal kapcsolatban történő védelme vagy képviselote ellátása során” mentesülnek, hanem „ügyfelük jogállásának rögzítésekor” is. Ez utóbbi kifejezés többféleképpen értelmezhető, amint azt az e rendelkezést átültető nemzeti jogszabályok különbözősége is jelzi⁴⁸.

58. A kérdést előterjesztő bíróság által az érvényességgel kapcsolatban feltett kérdés megválaszolásához először e fogalom jelenését kell tisztázni.

1. „Az ügyfél jogállása rögzítésének” fogalma

59. A Bizottság szerint e fogalom értelmezése egyáltalán nem releváns az irányelv érvényességének megítélése szempontjából. Mivel az ügyvédi titoktartás alapvetően csak bírósági vagy kvázi bírósági tevékenységeket

érint, elegendő annak megállapítása, hogy az irányelv ezeket mentesíti a tájékoztatási kötelezettség alól. Másként fogalmazva, az irányelvet akkor is érvényesnek kellene tekinteni, ha a jogi helyzetértékelés bejelentési kötelezettség alá tartozna. A tárgyaláson képviselt ügyvédi kamarák álláspontja szerint viszont – épp ellenkezőleg – a tanácsadás a szakmai titok hatálya alá tartozik. Ezért az ügyfél jogállása rögzítése fogalmának tág értelmezését javasolják. Ha a Bíróság úgy határozna, hogy a vitatott rendelkezés hatálya a tanácsadás fogalmára nem terjed ki, azt érvénytelennek kellene tekinteni.

60. Véleményem szerint a szakmai titoktartás elve, amint azt a beavatkozó ügyvédi kamarák állítják, a jogi tanácsadásra nem terjed ki. Ennek kettős oka van, amely elvi és gyakorlati megfontolásokon alapszik. Elvileg figyelembe kell venni „azt az alapvető követelményt, hogy egy civilizált társadalomban mindenkinek lehetősége kell, hogy legyen tanácsért és segítségért, peres eljárás indulása esetén pedig képviselétért ügyvédjéhez fordulni”⁴⁹. Minden ügyvéd, akár képviselőként, akár védőként jár el, alapvető segítő és tanácsadó szerepet tölt be. Ezáltal nemcsak a bíróság elé jutást biztosítja, hanem a jogérvényesítés lehetőségét is. Egy olyan összetett társadalomban, mint az európai társadalom, ez utóbbi biztosíték nem kevésbé értékes, mint az előző. Alapvető jogállami garancia, hogy minden állampolgár független jogi

48 – Számos tagállam szó szerint ültette át az irányelv szövegét. Egyes tagállamok a jogi tanácsadásra történő kifejezett utalást választották az átültetés során: így van ez a német jogban (a Geldwaschebekämpfungsgesetz [a pénzmosás leküzdéséről szóló törvény] 11. cikke (3) bekezdésének első mondata), a francia jogban (a code monétaire et financier [pénz- és adóügyi törvénykönyv] 562-2-1. cikke), a görög jogban (a 3424/2005 sz. törvény 2331/1995. sz. törvény 4. cikke által módosított 2a. cikke (1) bekezdésének β. pontja), és a brit jogban (a 2002. évi Proceeds of Crime Act [büntetőeljárás törvény] 330. cikkének 6. és 10. albekezdése). Végül vannak olyan államok, amelyek ki akarták zárni a bírósági eljáráshoz nem kapcsolódó jogi tanácsadást az irányelv 6. cikke (3) bekezdésének első albekezdésében foglalt kivétel hatálya alól: ez a helyzet Finnországban (a Rahanpesulaki 3. cikkének 18. pontja), valamint Lengyelországban (a 2000. november 5-i törvény 2004. március 5-i törvénnyel módosított 11. cikkének (5) bekezdése).

49 – Slynn főtanácsnok fent hivatkozott AM & S ügyre vonatkozó indítványának 1654. pontja.

tanácsot kaphasson egyéni helyzetében irányadó jogállásának megismerése érdekében. Mindezekre tekintettel a titok védelmét biztosító bizalmi egyezséget ki kell terjeszteni a jogi segítségnyújtás és tanácsadás viszonylatára is⁵⁰. Ez a kiterjesztés egyébként megfelel a Bíróság ítélkezési gyakorlata alakulásának is. Az AM & S ügyben hozott ítéletben a Bíróság kifejezetten kiemelte annak fontosságát, hogy az ügyfelek független jogi tanácsot és segítséget kapjanak⁵¹.

61. A gyakorlatban azonban nehéz elválasztani egymástól, hogy az ügyvéd jogi működése során mikor végez tanácsadói, és mikor képviselői tevékenységet. Ha az irányelv céljainak követése érdekében minden alkalommal el kellene végezni ezt a különbségtételt, biztos, hogy az az ügyvéd és ügyfele közti bizalmi viszony rovására mehetne.

62. Ebből az elemzésből az következik, hogy az ügyvédi titoktartás esetében biztosított fokozott védelmet ki kell terjeszteni a jogi képviselő, a védelem, a jogi segítségnyújtás és tanácsadás körére is. Ezért azt javaslom, a Bíróság úgy határozzon, hogy ezen ügyvédi

tevékenységek egyikére sem lehet a pénzmossás elleni küzdelemmel kapcsolatos tájékoztatási kötelezettséget előírni. Minden ilyen típusú beavatkozás a közösségi jogrend által védett jogok lényeges tartalmát sértené.

63. Összeegyeztethető-e a jelen ügyben szereplő irányelv vitatott rendelkezésének szóhasználata egy ilyen értékeléssel? A Bíróság már kimondta, hogy „ha valamely másodlagos közösségi jogi rendelkezés többféleképpen is értelmezhető, azt az értelmezést kell előnyben részesíteni, amely szerint a rendelkezés összeegyeztethető a Szerződéssel, szemben azzal, amelyik annak összeegyeztetlensége megállapításához vezet”⁵². A jelen ügyben úgy tűnik számomra, hogy az irányelv által használt, „az ügyfél jogállása rögzítésének” fogalma nagyon könnyen úgy érthető, hogy az a jogi tanácsadás fogalmát magában foglalja. Ez az értelmezés összhangban áll a közösségi jogrend által védett alapvető jogok és a jogállam elvének védelmével. Ezenkívül összhangban áll az irányelv tizenhetedik preambulumbekzdésével, amely kimondja, hogy főszabály szerint „a jogi tanácsadásra továbbra is vonatkozik a szakmai titoktartás kötelezettsége”. Ezért javaslatom szerint az irányelv 6. cikke (3) bekezdésének második albekezdése úgy értelmezendő, hogy az a jogi tanácsadást végző ügyvédet teljes mértékben mentesíti a tájékoztatási kötelezettség alól.

50 – Ugyanott 1655. pont.

51 – A fent hivatkozott AM & S ügyben hozott ítélet 18. és 21. pontja.

52 – A 218/82. sz., Bizottság kontra Tanács ügyben 1983. december 13-án hozott ítélet (EBHT 1983., 4063. o.) 15. pontja, és a C-135/93. sz., Spanyolország kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-1651. o.) 37. pontja.

64. Meg kell azonban vizsgálni, hogy az irányelv minden rendelkezése megfelelő-e ennek az értelmezésnek. Az ügyvédi kamarák arra hivatkoznak, hogy az irányelv sérti a szakmai titoktartás ily módon értelmezett elvét azért, hogy a 2a. cikk 5. pontjában felsorolt tevékenység vonatkozásában tájékoztatási kötelezettséget ír elő. Álláspontjuk szerint ugyanis az ügyvédnek, bármilyen szakmai tevékenységet végez, rögzítenie és értékelnie kell ügyfele jogi helyzetét. Ilyen körülmények között nem helyénvaló a szakmai titok védelmének kizárása.

65. El kell ismerni, hogy a gyakorlatban nehéz lehet elválasztani egymástól az ügyvéd jogászai és „nem jogászai” tevékenységeit. Mégis lehetségesnek gondolom egy olyan egyértelmű szempont kidolgozását, amelynek alapján megkülönböztethetők azok az esetek, amikor az ügyvéd „ügyvédi minőségében” eljárva élvezi a szakmai titok védelmét, azoktól az esetektől, amikor e védelem nem alkalmazandó. Véleményem szerint egyébként csak ezzel a feltétellel őrizhető meg az egyensúly az ügyvéd és ügyfele közti bizalmi viszony védelmének követelménye, és a társadalom érdeke védelmének követelménye között, a közösségi jogrend által védett jogokat tiszteletben tartva. Továbbá úgy tűnik számomra, hogy az ügyvédi titok kiterjesztése nehezen igazolható önmagában valamilyen gyakorlati bizonytalanságra hivatkozással, még akkor is, ha az ügyvédi hivatás napjainkban olyan tevékenységeket foglal magában, amelyek meghaladják a tipikus képviselési és tanácsadási tevékenységeket.

2. A szakmai titoktartással védett tevékenység megkülönböztető ismérve

66. A Bíróság előtti tárgyalás során a beavatkozók többféle megkülönböztető ismérvet javasoltak. A Tanács javaslata szerint a jelentési kötelezettség alá tartozó tevékenység valódi tartalmát kell alapul venni. Írásbeli észrevételeiben viszont úgy véli, hogy az érintett műveletek végrehajtása során tanúsított aktív ügyvédi részvételt kell figyelembe venni. Ezt az álláspontot képviselte a tárgyalás során a Parlament is: szerinte a tanácsadási tevékenység mindenképpen megkülönböztethető az ügyfél helyett és nevében történő cselekvéstől. Az olasz kormány álláspontja szerint pedig kizárólag a független pozícióból adott tanács részesítendő védelemben.

67. Ezen álláspontok ismeretében a tárgyaláson képviselt ügyvédi kamarák elismerték, hogy a 2a. cikk 5. pontjában felsorolt tevékenységek valóban elkülöníthetők egymástól. A b) pontban szereplő megbízás alapján végzett tevékenységek ugyan kiiktatnak minden eltérést az ügyvéd és ügyfele érdekei között, olyan mértékben, hogy az ügyvéd itt elveszti függetlenségét, ez azonban nem vonatkozik az a) pontban felsorolt, segítségnyújtást jelentő tevékenységekre, amelyek megkövetelik az ügyvédi titoktartás elvének tiszteletben tartását.

68. Úgy tűnik tehát, hogy az eljárásban részt vevő felek kezdetben ellentétes álláspontjai közeledtek egymáshoz. Egyetértés alakult ki a tekintetben, hogy a szakmai titoktartást a

tulajdonképpeni ügyvédi hatáskörre kell korlátozni. Ebből következően az álláspontok ebben a kérdésben behatároltak.

69. Véleményem szerint kockázatos volna az aszerinti megkülönböztetés, hogy milyen mértékben érintett az ügyvéd az adott műveletben. Nem világos számomra, hogy valamely segítségnyújtást jelentő tevékenység miért érdemesebb különleges védelemre, mint a megbízás alapján végzett tevékenység, ha nem bizonyított, hogy az ügyvéd azt teljesen függetlenül végzi. A tevékenység tartalmánál fontosabb a tevékenység végzésének módja.

70. Nem vitás, hogy az ügyvédnek, bármilyen ügyben jár el, értékelnie kell ügyfele jogi helyzetét. Ez az értékelés azonban különböző irányokban történhet. Az egyik lehetőség a tervezett művelet kereteinek és jogi következményeinek felvázolása, a másik annak áttekintése, hogy mi lenne az ügyfél számára a legkedvezőbb mód valamely cselekmény vagy pénzügyi, illetve kereskedelmi művelet lebonyolítására. Ha ennek az értékelésnek mindössze az a célja, hogy segítse az ügyfelet abban, hogy tevékenységét „a jogszabályoknak megfelelően végezhesse”, és céljait alárendelje a jogszabályoknak⁵³, akkor tanácsadásnak kell tekinteni, és bármilyen összefüggésben is kerül rá sor, mentesíteni kell

mindenféle tájékoztatási kötelezettség alól. Ha viszont ennek az értékelésnek fő célja valamely pénzügyi, illetve kereskedelmi művelet előkészítése vagy lebonyolítása, és azt az ügyfél utasításai alapján kell végezni a számára legkedvezőbb megoldás megtalálása érdekében, akkor az ügyvéd pusztán „megtalalmazottként” jár el, aki teljes szaktudását adja egy nem jogi tevékenységhez, és ilyenkor a szakmai titoktartás alkalmazásának nincs helye. Az első esetben azt mondhatjuk, hogy az ügyvéd nem pusztán az ügyfele érdekében jár el, hanem a jogszabályok érdekében is. A második esetben kizárólag az ügyfél érdekéről van szó. Ilyenkor az ügyvéd nem független ügyvédi tevékenységet végez, hanem helyzete a pénzügyi tanácsadóéval vagy a vállalati jogászéval azonos.

71. Tény viszont, hogy magát a kétfajta helyzet közötti különbséget nehéz meghatározni. Az általános érvényű értékelés, mint amelyet a jelen ügyben kérnek a Bíróságtól, nem oldana meg minden gyakorlati nehézséget, ami egy ilyen értékelés alapján felléphet. A legjobb, amit ebben az esetben a Bíróság tehet, hogy közre bocsátja valamilyeni rendelkezésére álló értelmezési szempontot annak érdekében, hogy iránymutatást adjon az illetékes nemzeti hatóságok számára a szöveg alkalmazásához. Megjegyezzük egyébként, hogy más bíróságok hasonlóképpen jártak el, anélkül hogy ez különösebb alkalmazási nehézségeket okozott volna.

53 – Léger főtanácsnok fent hivatkozott Wouters és társai ügyre vonatkozó indítványának 174. pontja.

Ezekben az ügyekben a bíróságok az ügyvéd tevékenységét minden esetben egyedileg vizsgálják⁵⁴.

72. Tekintettel arra, hogy az ügyvédi titok védelme alapvető jelentőségű, abból a vélelemből kell kiindulni, hogy az ügyvéd alapvető tanácsadói vagy védői minőségében jár el. Az irányelvben előírt tájékoztatási kötelezettség csak akkor terhelheti, ha nyilvánvalóvá válik, hogy olyan feladattal bízták meg, amely megkérdőjelezi függetlenségét. Ezt azonban esetről esetre egyedileg kell megítélni, a bírósági felülvizsgálat lehetőségének biztosításával.

3. Közbenső következtetés

73. A fenti vizsgálat során egyetlen olyan körülmény sem merült fel, amelynek alapján a 91/308 irányelv 2001/97 irányelvvel módosított 2a. cikkének 5. és 6. pontja meg-

semmisítendő lenne, feltéve azonban azok olyan értelmezését, mely szerint az ügyvéd védői és jogi tanácsadói tevékenysége semmiféle tájékoztatási kötelezettség hatálya alatt nem áll. E kötelezettség alól különösen azt a tanácsadási tevékenységet kell mentesíteni, amelynek célja, hogy hozzásegítse az ügyfelet, hogy tevékenységét „a jogszabályoknak megfelelően végezhesse”.

74. Nem elegendő annak megállapítása, hogy azoktól az esetektől eltekintve, amikor minden tájékoztatási kötelezettség kizárt, az ügyvédi titoktartás köre korlátozható. Arról is meg kell győződni, hogy az ilyen korlátozásokat igazolja-e valamilyen közérdekű cél, és hogy arányban állnak-e a kitűzött céllal.

B – Közérdekű célt szolgál-e az ügyvédi titok védelmének korlátozása?

54 – E tekintetben lásd az amerikai ítélkezési gyakorlatból idézett ítéleteket: In re Grand Jury Investigation (Schroeder), 842 F.2d 1223, 1225 (11th Cir. 1987); United States v. Davis, 636 F.2d at 1043; United States v. Horvath, 731 F.2d 557, 561 (8th Cir. 1984); Upjohn Co. v. United States, 449 U.S. 383 (1981); lásd még az olasz Alkotmánybíróság 1997. április 8-án hozott 87/1997. sz. ítéletét (GURI 1997. 4. 16.), valamint a House of Lords határozatát: Three Rivers District Council and Others v. Governor and Company of the Bank of England, [2004] UKHL 48. Ez utóbbi határozatban Lord Scott of Foscote egyébként így pontosít: „There is, in my opinion, no way of avoiding difficulty in deciding in marginal cases whether the seeking of advice from or the giving of advice by lawyers does or does not take place in a relevant legal context so as to attract legal advice privilege”.

75. A felek közül a Bíróság előtt mindössze egyvalaki látszik kételkedni a vitatott irányelv céljának jogosságában. A liège-i ügyvédi kamara szerint a titok kizárólag az emberi élet védelmét célzó magasabb rendű érdekeknek rendelhető alá.

76. Ez az álláspont megalapozatlan. Először is, számomra egyáltalán nem tűnik kizártnak, hogy olyan szükségletek, amelyek nem az emberi élet védelmével kapcsolatosak, a szakmai titoktartás korlátozásának igazolására alkalmas jogos célkitűzést jelenthetnek. Másodsorban, a pénzmosás elleni küzdelem olyan törekvésnek tekinthető, amely méltó arra, hogy közösségi célkitűzés legyen.

77. A 91/308 irányelv első preambulumbekzdéséből következik, hogy az irányelv célja annak megakadályozása, hogy a hitelintézeteket és pénzügyi szervezeteket a bűnözésből származó jövedelmek tisztára mosására használják fel, és emiatt nemcsak az érintett intézmények és szervezetek megbízhatósága és szilárdsága csorbuljon súlyosan, hanem a pénzügyi rendszer egészébe vetett bizalom is komolyan veszélybe kerüljön, miáltal a közönség bizalma is elvesz. Tény, hogy a pénzmosásnak romboló hatása lehet a tagállamok gazdasági, politikai és társadalmi rendszereire. Nem tűnik indokolatlannak az említett célnak a jogi foglalkozást űzőkre való kiterjesztésére irányuló szándék, ha tudomásul vesszük, hogy a jogászok sokféle és nagyon különböző tevékenységeket végezhetnek, amelyek nagymértékben túllépik a jogi tanácsadás és képviselői határait. Ilyen összefüggésben fennáll annak a veszélye, hogy más szakmák képviselőihez hasonlóan olyan „ajtókat nyitnak meg” a pénzmosást végzők számára, amelyek hozzásegítik azokat jogellenes céljaik megvalósításához.

78. Ilyen körülmények között a pénzmosás leküzdésére irányuló célkitűzés olyan közér-

dekú célnak minősül, amely igazolja az ügyvédi titoktartás feloldását, feltéve hogy ez a feloldás nem érinti hátrányosan a fent meghatározott alapvető ügyvédi tevékenységek kereteit. Már csak annak vizsgálata van hátra, hogy ezek a korlátozások megfelelnek-e az arányosság elvének.

C – Megfelelnek-e az arányosság elvének az ügyvédi titok védelmére vonatkozó korlátozások?

79. Az arányosság elve értelmében az ügyvédi titoktartásra vonatkozó korlátozásokat csak akkor lehet bevezetni, ha azok szükségesek. A jelen ügyben a CCBE és az OBFG vitatja a tájékoztatási kötelezettség szükségességét. Arra hivatkozik, hogy az elérni kívánt cél a titoktartás szempontjából kevésbé hátrányos eszközökkel is megvalósítható, ilyenek például a fegyelmi és büntetőeljárások. Továbbá úgy véli, megfelelő biztosítékot jelent a kitűzött cél megvalósítására az, hogy a kockázatos műveletekben érintett más foglalkozások képviselőire kiterjed ez a bejelentési kötelezettség.

80. Nem meggyőző ez az érvelés. Egyrészt egyértelmű, hogy az említett eljárásoknak

más a rendeltetése, mint a tájékoztatási kötelezettségnek. Az előbbiek ugyanis csak a jogellenes magatartás szankcionálására irányulnak, a tájékoztatási kötelezettség célja pedig csak a pénzmosásra utaló tényeknek az illetékes hatóságok tudomására hozatala, amely esetben a bejelentő nem vett részt a jogellenes cselekmény elkövetésében. Mivel e két eszköz célja különböző, nem lehet őket azonosnak tekinteni a pénzmosás elleni küzdelem szempontjából. Másrészt az a tény, hogy más gazdasági szereplőkre vonatkozik ez a kötelezettség, nem zárja ki annak szükségességét, hogy azt a jogi szakmák képviselőire is alkalmazni kelljen, amikor kockázatos műveletekkel kerülnek közvetlen kapcsolatba. Következésképpen el kell ismerni, hogy a jogi szakmát képviselők vonatkozásában ilyen kötelezettség alkalmazását előíró rendelkezés szükséges lehet a pénzmosás elleni szervezett küzdelem keretében.

81. Az ügyvédi titoktartás azonban olyan alapelv, amely közvetlenül érinti a tisztességes eljáráshoz és a magánélet tiszteletben tartásához való jogot. Ezért abba beavatkozni

csak kivételes esetekben, és a visszaélések elleni megfelelő és elegendő biztosíték megtele esetén lehet.⁵⁵

82. Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy a vitatott kötelezettséghez kötődnek olyan biztosítékok, amelyek figyelembe veszik az ügyvédi foglalkozás különleges jellegét. Az irányelv e vonatkozásban kétfajta biztosítékot tartalmaz. Először is, a 6. cikk (3) bekezdésének első albekezdése szerint a tagállamok kijelölhetik az érintett szakma egy megfelelő önszabályozó testületét olyan hatóságként, amelyhez a tájékoztatást intézni kell. Ez a szerv bizonyos szűrő és ellenőrző szerepet tölt be az ügyvédek az ügyfelek vonatkozásában terhelő titoktartási kötelezettség betartása érdekében. Másodsor, az irányelv 8. cikke alapján a tagállamok az ügyvéd számára nem kötelesek megtiltani, hogy ügyfelük tudomására hozzák az irányelv rendelkezései szerint a megfelelő hatóságok részére történt információtovábbítás tényét. Ily módon megőrizhető az ügyféllel szemben fennálló bizalom és jóhiszeműség, ami az ügyvédi foglalkozás gyakorlásának feltétele. E biztosítékok az ügyvéd és ügyfele közötti kapcsolat sérthetlenségének megfelelő és elegendő biztosítékát jelentik.

55 – Lásd megfelelően az Emberi Jogok Európai Bírósága Erdem kontra Németország ügyben 2001. július 5-én hozott ítéletének 65. pontját.

V – Véggövetkeztetések

83. A fenti megfontolások alapján azt javaslom, hogy a Bíróság a Cour d'arbitrage által feltett kérdést a következőképpen válaszolja meg:

„A pénzügyi rendszerek pénzmosás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló, 1991. június 10-i 91/308/EGK tanácsi irányelvnek a 2001. december 4-i 2001/97/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel módosított 2a. cikkének 5. és 6. pontja érvényes, amennyiben azokat az említett irányelv tizenhetedik preambulumbekezdése és az ügyvédi titoktartáshoz fűződő alapvető jog tiszteletben tartásával úgy értelmezik, hogy bírósági eljárás előtt, alatt vagy után, illetve jogi tanácsadás során az ügyvéd tudomására jutott információkra vonatkozóan mentességet kell nyújtani a bejelentési kötelezettség alól.”